

Herpetologische waarnemingen in
Portugal en Zuid-Spanje
(resp. Cota Doñana en Sierra del Norte in Andalusië)

Onderstaand volgt een beschrijving van waargenomen reptielen en amfibieën tijdens een herpetologische reis van acht dagen in de periode van 24 tot en met 31 maart 2008 in het zuiden van Portugal en Spanje (respectievelijk Cota Doñana en Sierra del Norte in Andalusië). De reis is verzorgd door Ecotourist Services.

Logies was geregeld in hotels te Matalascañas (als uitvalsbasis voor Cota Doñana) en Constantina, niet ver van Sevilla (als uitvalsbasis voor de Sierra del Norte). De zoektochten stonden onder leiding van Ruud Wolterman en Wouter de Vries. Wouter woont in Spanje en is betrokken bij natuurbeheer in de Sierra del Norte.

Ronald Frank en Martin Edelman
rfrank@xs4all.nl

Beschrijving Cota Doñana Portugal

De Cota Doñana is een natuurgebied en nationaal park, direct aan de kust in het zuiden van Portugal. Inclusief een omringende bufferzone bedraagt de totale oppervlakte ongeveer 1.300 km². De naam van het gebied, dat in 1969 nationaal park werd, is rechtstreeks ontleend aan de naam van de vroegere eigenares: de hertogin van Medina Sidonia, Dona Ana de Silva y Mendoza.

De toegang tot het natuurgebied staat onder strenge controle. Je kunt trips maken van een halve dag, begeleid door gidsen of je kan het gebied zelf (te voet) verkennen vanuit bezoekerscentra.

Binnen het park zijn ruwweg drie ecosystemen te onderscheiden:

- duinen
- moerasland
- gebieden met struikgewas (vgl. maquis)

Klimaat

Vanaf maart begint het water in de moerassen en lagunes zich terug te trekken en halverwege de zomer, waarbij de temperatuur met gemak boven

Titelfoto: Sierra Norte, Sevilla. *Natrix maura* (Adderringslang)
→ *Chalcides bedriagai* (Iberische skink)

Cota Doñana. *Acanthodactylus erythrurus* (Franjeteenhagedis)

de 40° C uitkomt, staan de lagunes en moerassen grotendeels droog. In de herfst wordt dit weer gecompenseerd door de overvloedige regenval.

Beschrijving Sierra del Norte (Andalusië, Spanje)

De Sierra del Norte ligt in de Spaanse provincie Andalusië. Het landschap is zeer afwisselend met hoge bergen in het binnenland (in de Sierra Nevada ligt de hoogste berg van het Spaanse vasteland, de Mulcahen: 3.481 m). De belangrijkste rivier is de Guadalquivir.

Chalcides striatus (Gestreepte hazelskink)

Het zal geen verbazing wekken dat Andalusië een mediterrane vegetatie kent. Je vindt er struikgewas (maquis), afgewisseld met lage bomen en wilde kruiden. Er zijn subtropische bomen te vinden evenals agaven, palmen en schijfcactussen.

In het vroege voorjaar zijn in Andalusië ook watervoerende beken, sloten en kleine plassen te vinden. Deze vormden tijdens de reis de voornaamste bron voor het vinden van amfibieën.

Cota Doñana. *Pelobates cultripes* (Iberische knoflookpad)

Klimaat

Het klimaat in Andalusië wordt gekenmerkt door droge zomers en zachte winters maar er bestaat wel veel variatie. Het gebied waar onder meer de Sierra del Norte en Sevilla liggen is berucht om de hete zomers waarbij temperaturen van boven de 40° C geen uitzondering zijn. De droogste plaats binnen Europa is eveneens te vinden in Andalusië. In de Cabo Cabata valt slechts ongeveer 120 mm regen per jaar. De enige echte woestijn in Europa is even-

eens te vinden in Andalusië. Het zuidelijk deel van Andalusië grenst direct aan de Middellandse zee. Het klimaat daar is 's zomers dan ook aangener dan in het binnenland.

Waarnemingen

Vanuit Matalascañas (Portugal) en Constantina (Spanje) zijn dagelijks tochten ondernomen. De bestemmingen zijn in principe vooraf bepaald. Veelal was de groep tussen 09.00 en 10.00 uur in de

Sierra Norte, Sevilla. *Salamandra salamandra morenica* (Vuursalamander, juveniel)

Tabel 1: Algemene gegevens

Datum (weertype)	Locatie	Waargenomen dieren
Maandagavond 24 maart	Vliegveld Faro	<i>Tarentola mauritanica</i>
zondag 25 maart (zonnig, warm)	Omgeving Matalascanas en Cota Donana	<i>Chalcides bedriagai</i> ; <i>Podarcis hispanicus</i> ; <i>Psammotromus algerus</i> ; <i>Psammotromus hispanicus</i> ; <i>Acanthodactylus erythrurus</i> ; <i>Natrix maura</i> ; <i>Hyla meridionalis</i> ; <i>Epidalea calamita</i> ; <i>Pelodytes ibericus</i> ; <i>Pelophylax perezi</i> ; <i>Pleurodeles waltli</i> ; <i>Triturus pygmaeus</i> ; <i>Steatodea paykulleana</i> ; <i>Buthus occithanus</i>
Maandag 26 maart (zonnig, warm)	Gebieden in de Cota Donana	<i>Chalcides bedriagai</i> ; <i>Podarcis hispanicus</i> ; <i>Psammotromus algerus</i> ; <i>Tarentola mauretanicus</i> ; <i>Blanus cinereus</i> ; <i>Testudo graeca</i> ; <i>Malpolon monspessulanus</i> ; <i>Pelobates cultripes</i> ; <i>Pleurodeles waltli</i> ; <i>Triturus pygmaeus</i>
Dinsdag 27 maart (zonnig, warm)	Portugal en doorreis naar Sierra del Norte (Spanje)	<i>Acanthodactylus erythrurus</i> ; <i>Pelobates cultripes</i> ; <i>Psammotromus algerus</i>
Woensdag 28 maart (zonnig, warm)	Gebieden in de Sierra del Norte	<i>Timon lepidus</i> ; <i>Psammotromus hispanicus</i> ; <i>Chalcides striatus</i> ; <i>Mauremys leprosa</i> ; <i>Rhinechis scalaris</i> ; <i>Malpolon monspessulanus</i> ; <i>Macroprotodon cucullatus</i> ; <i>Natrix maura</i> ; <i>Pelophylax perezi</i> ; <i>Alytes cisternasii</i> (larven); <i>Discoglossus galganoi</i> (larven)
Donderdag 29 maart (zonnig, warm)	Gebieden in de Sierra del Norte	<i>Timon lepidus</i> ; <i>Psammotromus algerus</i> ; <i>Tarentola mauritanica</i> ; <i>Blanus cinereus</i> ; <i>Mauremys leprosa</i> ; <i>Macroprotodon cucullatus</i> ; <i>Natrix maura</i> ; <i>Epidalea calamita</i> (larven); <i>Triturus boscai</i> ; <i>Triturus marmoratus</i> ; <i>Triturus pygmaeus</i> ; <i>Salamandra s. morenica</i>
Vrijdag 30 maart (zonnig, afwisselend relatief koel / warm)	Gebieden in de Sierra del Norte	<i>Timon lepidus</i> ; <i>Psammotromus algerus</i> ; <i>Blanus cinereus</i> ; <i>Hemorrhhois hipocrepus</i> ; <i>Coronella girondica</i> ; <i>Rhinechis scalaris</i> ; <i>Malpolon monspessulanus</i> ; <i>Natrix maura</i> ; <i>Mauremys leprosa</i> ; <i>Bufo b. spinosa</i> ; <i>Discoglossus galganoi</i>
Zaterdag 31 maart (zonnig, warm)	Diverse gebieden op de terugreis naar Faro (Portugal)	<i>Chameleo chameleon</i> ; <i>Emys orbicularis</i> (beide soorten nabij het vliegveld van Faro)

morgen op een bestemming om te gaan zoeken. De dag werd onderbroken door één of twee korte koffiepauzes en een lunch. Terugkeer in het hotel lag veelal rond 19.00 uur. Zoals bij dit soort reizen het geval is was het stevig loop- en zoekwerk. In meer of mindere mate zijn op elke locatie die we hebben bezocht waarnemingen gedaan.

Hagedissen zijn meestal waargenomen in de open lucht, slangen, hazelwormen, skinken, schorpioenen en spinnen (waaronder de Valse weduwe) zijn daarentegen voornamelijk aangetroffen onder hout, golfplaten, zeil of ander materiaal.

In tabel 1 zijn de locaties vermeld die dagelijks zijn bezocht, evenals de reptielen en amfibieën die zijn aangetroffen. In tabel 2 zijn de aantallen dieren weergegeven die we hebben waargenomen. Grotere aantallen zijn bij benadering aangegeven. Amfibieën die alleen zijn gehoord (bijv. kwakende kikkers) zijn niet meegeteld.

Conclusie:

Tijdens de reis is een grote verscheidenheid aan waarnemingen gedaan. Enkele soorten zijn gemist, waaronder *Hemidactylus turcicus* (Europese tijtjak), *Natrix natrix* (Ringslang) en *Vipera latasti* (Wipneusadder). Ondanks de grote verscheidenheid aan waarnemingen is het aantal waarnemingen per soort over het algemeen niet groot geweest. Het feit dat desondanks veel soorten zijn waargenomen moet een aanwijzing zijn dat het aantal dieren per soort, zowel in de Cota Doñana als in de Sierra del Norte relatief hoog moet zijn.

Sierra Norte, Sevilla. *Macroprotodon cucullatus* (Oostelijke mutsslang)

Sierra Norte, Sevilla. *Buthus occitanus* (schorpioen)

Sierra Norte, Sevilla. *Rhinechis scalaris* (Trap slang)

Sierra Norte, Sevilla. *Malpolon monspessulanus* (Westelijke hagedisslang)

Tabel 2: visueel waargenomen aantallen (grote aantallen bij benadering)

Soort	Aantallen
<i>Chalcides bedriagai</i> (Iberische skink)	8
<i>Chalcides striatus</i> (Gestreepte hazelskink)	4
<i>Timon lepidus</i> (Parelhagedis)	5
<i>Podarcis hispanicus</i> (Spaanse muurhagedis)	8
<i>Psammodromus algirus</i> (Algerijnse zandloper)	>100
<i>Psammodromus hispanicus</i> (Spaanse zandloper)	5
<i>Acanthodactylus erythrurus</i> (Franjeteenhagedis)	5
<i>Tarentola mauritanica</i> (Muurgekko)	10
<i>Blanus cinereus</i> (Moorse wormhagedis)	11
<i>Chameleo chameleon</i> (Gewone kameleon)	5
<i>Emys orbicularis</i> (Europese moerasschildpad)	3
<i>Mauremys leprosa</i> (Moorse beekschildpad)	20
<i>Testudo graeca</i> (Moorse landschildpad)	1
<i>Hemorrhois hippocrepus</i> (Hoefijzerslang)	1
<i>Rhinechis scalaris</i> (Trapslang)	6
<i>Coronella girondica</i> (Girondische gladde slang)	1
<i>Macroprotodon cucullatus</i> (Oostelijke mutsslang)	2
<i>Malpolon monspessulanus</i> (Westelijke hagedisslang)	2 ¹
<i>Natrix maura</i> (Adderringslang)	>10
<i>Epidalea calamita</i> (Rugstreeppad)	>10
<i>Bufo bufo spinosa</i> (Gewone pad)	1
<i>Pelobates cultripes</i> (Iberische knofookpad)	3
<i>Alytes cisternasii</i> (larven Iberische vroedmeesterpad)	10
<i>Discoglossus galganoi</i> (Iberische schijftongkikker)	1
<i>Pelophylax perezi</i> (Iberische meerkikker)	zeer veel
<i>Hyla meridionalis</i> (Mediterrane boomkikker)	10
<i>Triturus pygmaeus</i> (Dwergmarmersalamander)	5
<i>Lissotriton boscai</i> (Iberische watersalamander)	1
<i>Pleurodeles waltl</i> (Ribbensalamander)	5
<i>Salamandra salamandra morenica</i> (Vuursalamander)	5
<i>Buthus occitanus</i> (schorpioen)	4
<i>Steatodea paykulliana</i> (Valse weduwe)	5

¹ (+1 dood exemplaar)

Summary

Herpetological observations in Portugal and southern Spain (Cota Doñana and Sierra del Norte in Andalusia)

In the first week of March 2008 a group of sixteen herpetologists visited the Cota Doñana in the south of Portugal and the Sierra del Norte in Andalusia in Spain to look for reptiles and amphibians. The Cota Doñana is a wetland area close to the Mediterranean, with three types of landscapes (dunes, wetlands and shrub lands). The Sierra del Norte is a mountainous area and one of the warmest parts of southern Spain with shrub lands (maquis), low trees and Mediterranean herbs. A lot of species have been found (see table 2), though in relatively low quantities.

Cota Doñana. *Pleurodeles waltl* (Ribbensalamander)

